

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 460

Archeologienota Tolpoortstraat 85-87

Te Deinze (Oost-Vlaanderen)

Programma van Maatregelen

JANSSENS DAVID

VAN WETTER SEBASTIEN

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2019
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Claeys Simon
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten voortvloeiend uit diens adviezen

Inhoudsopgave

1	Gemotiveerd advies.....	- 4 -
2	Programma van maatregelen.....	- 5 -
2.1	Administratieve gegevens	- 5 -
2.2	Aanleiding van het vooronderzoek	- 12 -
2.3	Resultaten bureauonderzoek	- 13 -
2.4	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	- 13 -
2.5	Onderzoeksstrategie en -methodes	- 15 -
2.6	Onderzoekstechnieken.....	- 16 -
2.7	Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	- 19 -
2.8	Randvoorwaarden	- 19 -
3	Lijst van figuren	- 21 -

1 Gemotiveerd advies

Tijdens het bureauonderzoek, uitgevoerd door ADEDE bvba, werd vastgesteld dat de reeds bestaande bronnen niet voldoende informatie bevatten om vast te stellen of zich al dan niet een archeologische site binnen de contouren van het onderzoeksgebied bevindt. Wel kon een archeologische verwachting en potentieel op kennisvermeerdering worden ingeschat alsook de mogelijke impact van de geplande ontwikkelingen op het lokale bodemarchief.

Het historische kaartmateriaal gecombineerd met gekende archeologische waarden toont aan dat reeds sinds de 17e bebouwing aanwezig is langs beide zijden van de Tolpoortstraat en mogelijks teruggaand tot de 12^e eeuw gezien de oudst gekende waarden. Ook sporen van de Vaubanvesting en een middeleeuwse (stads)gracht kunnen zich binnen het onderzoeksgebied manifesteren. Oudere periodes zijn in de regio reeds archeologisch geattesteerd, de landschappelijke ligging in de nabijheid van een meander van de Leie, is tevens een gunstige indicator naar de aanwezigheid van eventuele menselijke occupatiesporen. Zowel de omgevingsfactoren als de gekende archeologische waarden in de onmiddellijke omgeving doen een hoge archeologische verwachting ontstaan naar relevante sporen en/of overblijfselen met cultuurhistorische waarde ter hoogte van het projectgebied. De bewaringstoestand van de pre middeleeuwse periodes is echter niet gekend binnen het onderzoeksgebied en bijgevolg moeilijk in te schatten. Voor de overige periodes, die wel reeds vertegenwoordigd zijn in de gekende archeologische waarden geldt tevens een potentieel op kennisvermeerdering als aanvulling op de reeds vergaarde kennis.

Alle voorgaande informatie in overweging genomen blijkt verder vooronderzoek, met ingreep in de bodem, hier noodzakelijk voor het bepalen van (de aanwezigheid en) aard van mogelijke sporen of archeologische resten ter hoogte van het projectgebied. Gezien het projectgebied momenteel bebouwd en verhard is en deze pas kunnen verwijderd worden na het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning adviseert ADEDE bvba hier een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem, hier in de vorm van proefputten (infra).

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2019H198
Site	Deinze - Tolpoortstraat
Projectsigle ADEDE	DEI-TOL
Ligging	Tolpoortstraat 85 – 87 9800 Deinze
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Woonproject met ondergrondse parking
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend Archeoloog	David Janssens OE/ERK/Archeoloog/2018/00215
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Janssens D., Van Wetter S., 2019, Archeologienota Tolpoortstraat 85-87 te Deinze (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 460, Gent.
Periode uitvoering	Augustus - Oktober 2019
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Bestaande bebouwing en verharding

DEINZE - TOLPOORTSTRAAT

Orthofoto 2018

2019H198 21/08/2019

© AGIV

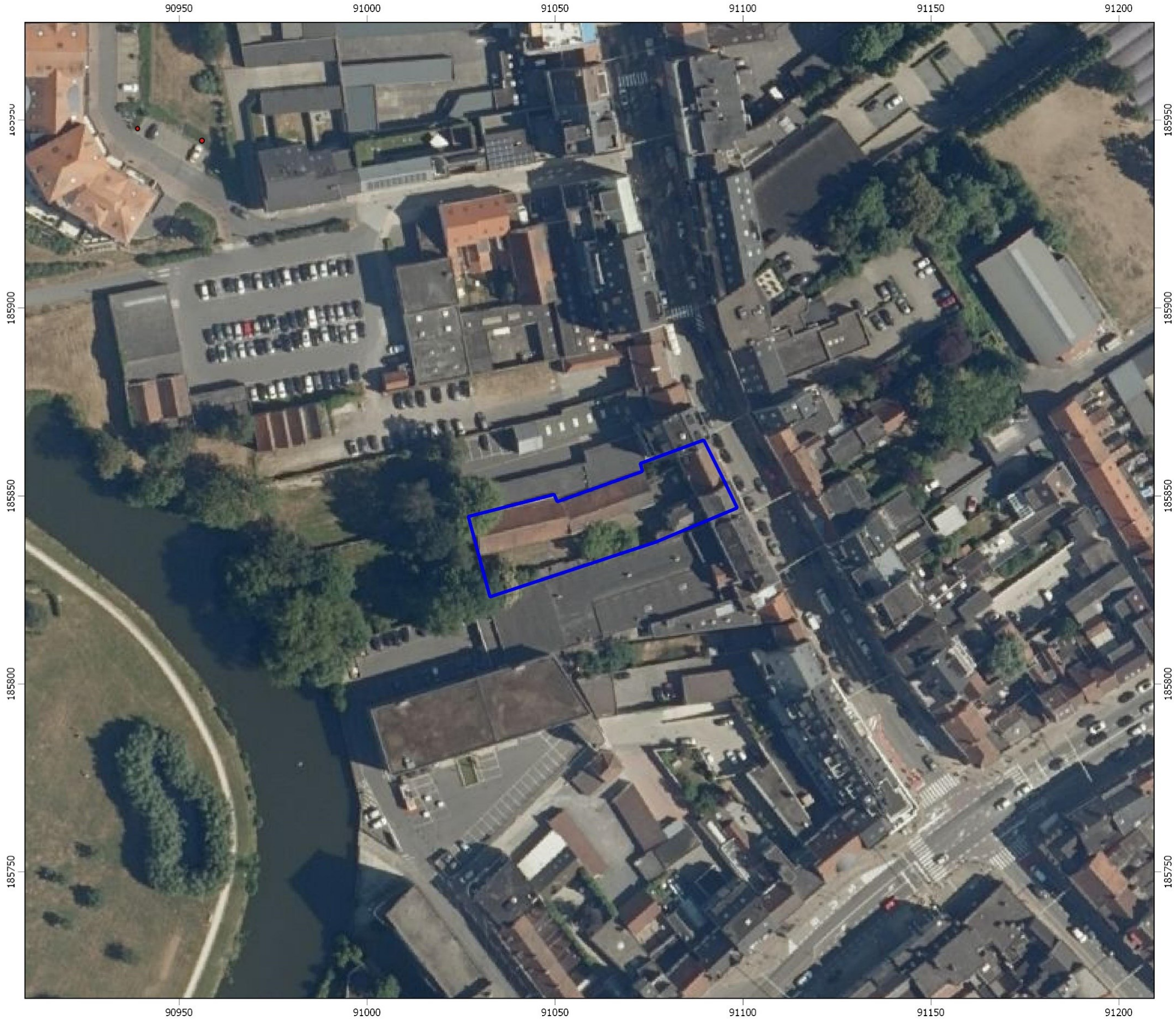
Legende

 Projectgebied

0 20 40 m

 ADEDE
SEARCH & RECOVERY

DEINZE - TOLPOORTSTRAAT

Topografische kaart

2019H198 21/08/2019

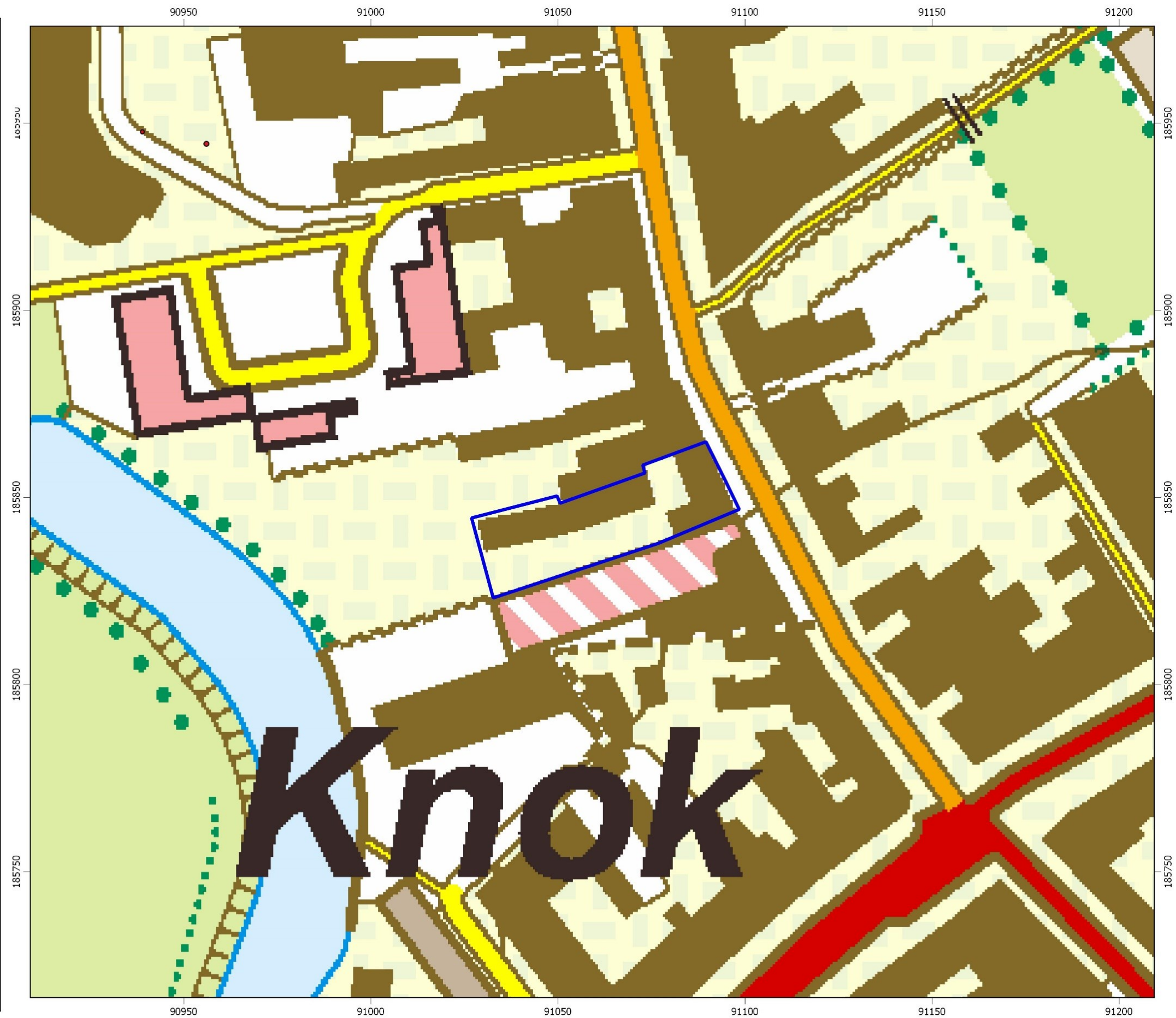
© AGIV

Legende

 Projectgebied

 N

0 20 40 m

ADEDE
 SEARCH & RECOVERY

DEINZE - TOLPOORTSTRAAT

GRB (kadaster)

2019H198

21/08/2019

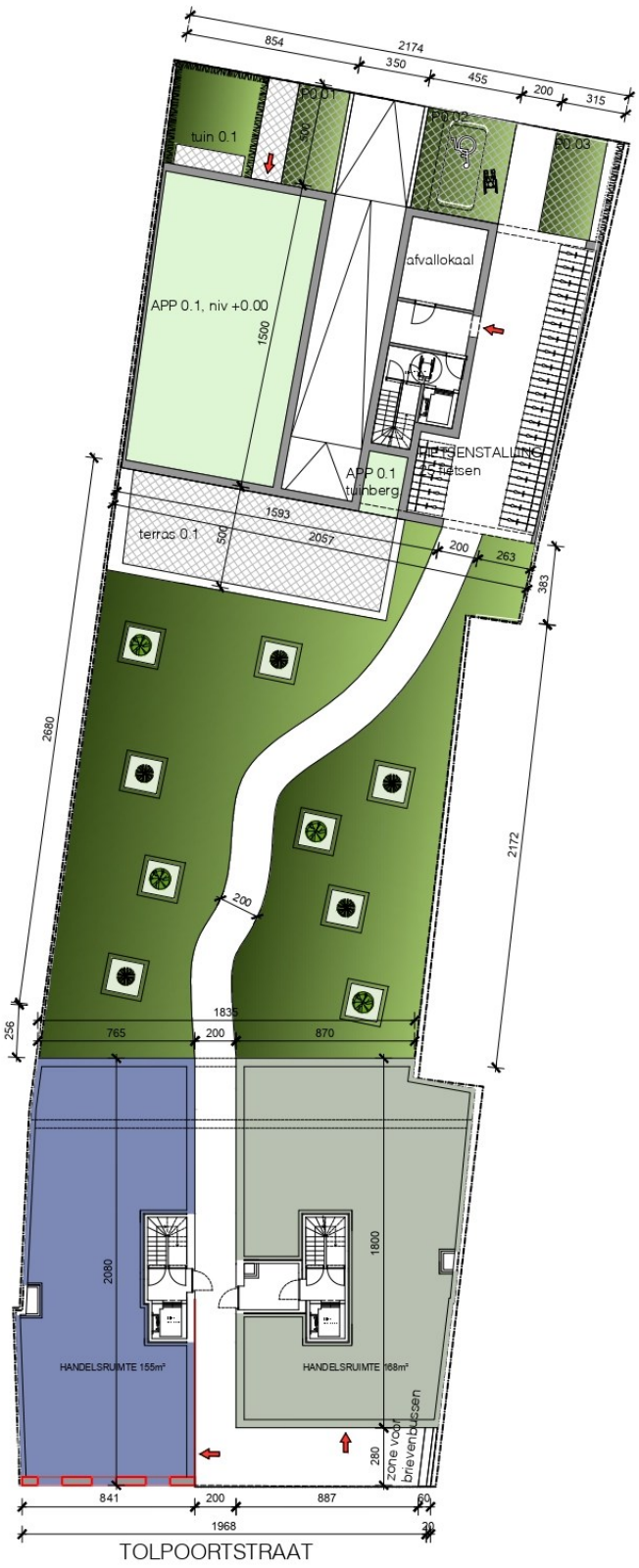
© AGIV

Legende

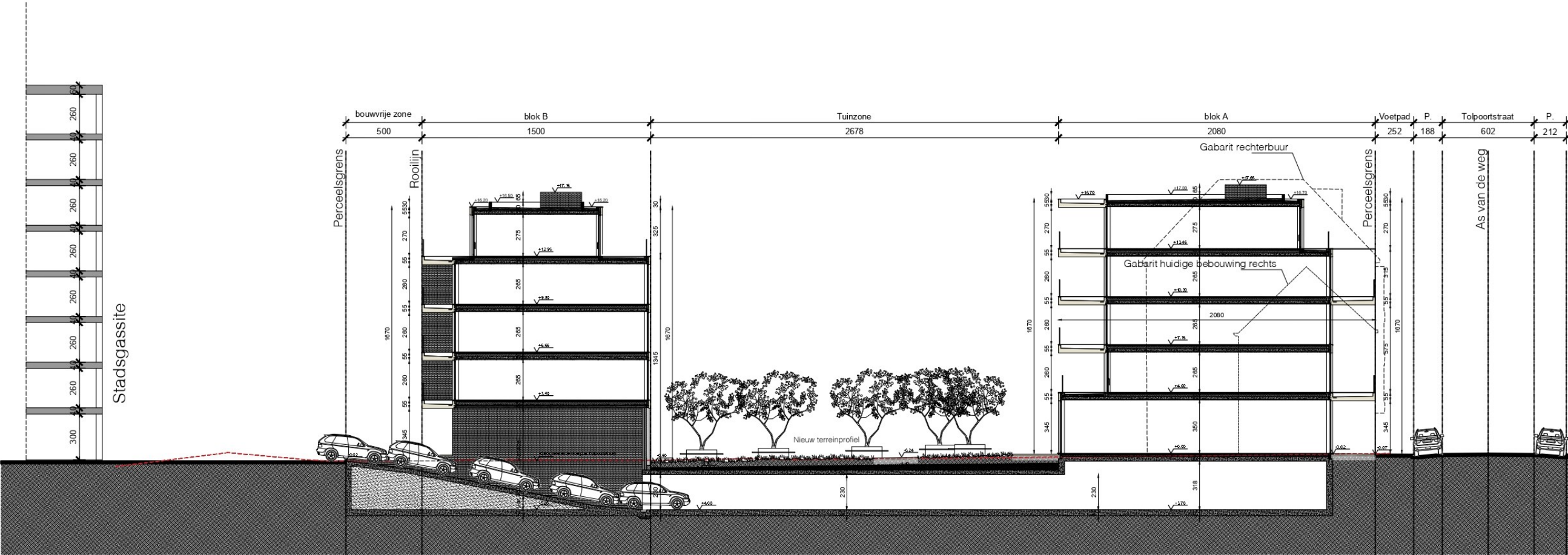
☐ Projectgebeid

PLAN INPLANTING 1/300

snede TERREINPROFIEL 1/250
Tolpoortstraat

2.2 Aanleiding van het vooronderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning waarbij het projectgebied gelegen is binnen een gekende archeologische zone en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt en de ingreep in de bodem meer dan 100m². De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

De geplande ontwikkeling van het projectgebied zal bestaan uit de sloop van de bestaande gebouwen mits bewaring van de gevel ter hoogte van nummer 87. Hierbinnen zullen meergezinswoningen opgericht worden met centrale binnentuin. Vrijwel de gehele zone wordt voorzien van een ondergrondse parking en dit tot een diepte van ca. 4 meter.

2.3 Resultaten bureauonderzoek

In het kader van het opstellen van de archeologienota werd een bureauonderzoek (projectcode: 2019H198) uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd aan de hand van reeds bestaande bronnen het onderzoeksgebied geografisch, geo(morfo)logisch, historisch en archeologisch gesitueerd. Het bureauonderzoek kon niet met zekerheid de aan- of afwezigheid van een archeologische site of resten ter hoogte van het projectgebied vaststellen. Wel was het mogelijk om een inschatting te maken van het archeologisch potentieel en de mogelijke impact van de geplande werken op het plaatselijke bodemarchief. Hiervoor wordt verwezen naar het Verslag van Resultaten van dit bureauonderzoek.

Dit bureauonderzoek schetste een verwachting vanuit vrijwel al periodes uit de menselijke geschiedenis. De omgeving, voornamelijk ten noorden, in het centrum van Deinze is reeds ruim gedocumenteerd door middel van archeologische onderzoeken. Het deel ten zuiden van de Leie, waartoe ook dit onderzoeksgebied behoort echter veel beperkter. Mogelijks biedt verder onderzoek kenniswinst tot de geschiedenis van Petegem – Aan – De Leie. Verder onderzoek met ingreep in de bodem dient te worden uitgevoerd ten einde het terrein archeologisch te waarderen.

2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft als doel informatie en gegevens te verzamelen die als aanvulling dienen op de reeds bestaande archeologische, geografische, geologische en historische bronnen. Het onderzoek heeft als uiteindelijk doel na te gaan of er een mogelijk archeologisch waardevolle site binnen de contouren van het onderzoeksgebied aanwezig is. Aan de hand van de verzamelde informatie van het proefsleuvenonderzoek, gecombineerd met het reeds uitgevoerde bureauonderzoek, kan vervolgens een verder te volgen strategie uitgewerkt worden voor de bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied. Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden aan de hand van het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem:

- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?*
- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op deze sporen?*
- *Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?*

- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied?*

Specifieke onderzoeksvragen met betrekking tot de verwachte complexe verticale stratigrafie:

- *Hoeveel archeologisch relevante niveaus zijn aanwezig binnen de contouren van het projectgebied?*
- *Wat is de onderlinge relatie tussen de verschillende aanwezige niveaus?*
- *Wat is de relatie tussen de aanwezige niveaus en de omgeving?*
- *Wat is de aard, kwaliteit, oriëntatie en informatiewaarde van de aanwezige niveaus?*

2.5 Onderzoeksstrategie en -methodes

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

- *is het **mogelijk** deze methode toe te passen op dit terrein?*
- *is het **nuttig** deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?*
- *is het overdreven **schadelijk** voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?*
- *is het **noodzakelijk** deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?*

Veldkartering lijkt niet aangewezen omdat de resultaten geen voldoende antwoord kunnen bieden op de vraagstelling: er kan immers geen uitsluitsel verkregen worden over de aard, de uitgestrektheid, de bewaringstoestand of de chronologische complexiteit van de aangetroffen sporen. Bovendien kunnen geen sluitende conclusies getrokken worden over de afwezigheid van antropogene sporen in de ondergrond.

Geofysisch onderzoek (GPR) biedt mogelijkheden om een zicht te krijgen in de verticale bodemopbouw en mogelijk aanwezige massieve resten zonder een ingreep in de bodem uit te voeren. Met behulp van magnetometrie kunnen ook metalen objecten in de bodem worden opgespoord. Geofysisch onderzoek heeft echter als nadeel de hoge kostprijs, alsook de complexe verwerking van de gegevens die tevens door bijkomend veldwerk dienen gestaafd te worden.

Landschappelijk bodemonderzoek en waarnemende archeologische boringen zijn ook niet aangewezen omdat enerzijds een landschappelijk bodemonderzoek niet kadert in de vraagstelling van dit onderzoek en anderzijds verkennende en waarderende archeologische boringen hun grootste potentieel bieden bij het detecteren van steentijdsites. De verwachting naar aanwezigheid van deze sites is echter laag gezien de verschillende bouwfases die vastgesteld werden tijdens het bureauonderzoek. Een waardering voorafgaand specifiek naar steentijdsites is bijgevolg niet noodzakelijk.

Het doel van **proefsleuven en proefputten** is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van dat terrein open te leggen en beperkt op te graven. Op die manier kunnen verantwoorde uitspraken worden gedaan voor de rest van het terrein. Deze onderzoeksmethode laat toe de diepte van het archeologisch niveau te bepalen en tevens de aard, de bewaringstoestand en de uitgestrektheid van de eventueel aanwezige archeologische sites binnen het projectgebied. Proefsleuven hebben tot doel een (voornamelijk horizontaal) ruimtelijk inzicht in de archeologische site te verwerven, proefputten hebben tot doel een

zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. De dekkingsgraad en inplanting zijn van die aard dat ze volstaan om voldoende gefundeerde uitspraken te doen over de rest van het terrein. Hierbij worden:

- *proefsleuven: enkel aangelegd tot op het eerste archeologisch leesbare niveau (opgravingsvlak) met als doel een horizontaal ruimtelijk inzicht van de archeologische site te verwerven;*
- *proefputten: aangelegd met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau om een zicht te krijgen op de verticale stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Elke proefput wordt gezien als een beperkte opgraving en wordt zodanig geregistreerd.*

Een combinatie proefsleuven en proefputten behoort tot de mogelijkheden indien dit leidt tot een optimale informatieverwerving. Bij sites met complexe verticale stratigrafie zijn proefputten het uitgangspunt, en vormen proefsleuven een aanvulling wanneer onvoldoende horizontaal ruimtelijk inzicht bestaat.

Gezien de kans reëel is dat zich binnen de contouren van het projectgebied archeologisch relevante resten en/of overblijfselen bevinden uit meerdere fases van bebouwing en in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied reeds opeenvolgende afval-, puin- en brandlagen werden vastgesteld wordt aangenomen dat het hier een mogelijke site betreft met een complexe verticale stratigrafie. Bijgevolg wordt een proefputtenonderzoek verkozen boven en klassiek proefsleuvenonderzoek. Het onderzoek aan de hand van proefputten moet inzicht verschaffen in het aantal te verwachten archeologisch relevante niveaus, de variatie van deze niveaus binnen het onderzoeksgebied, de te verwachten bewaringstoestand van het bodemarchief en de verstorende impact van de huidige bebouwing. Een combinatie met een proefsleuf om ruimtelijk inzicht te verkrijgen in de opbouw van de site is hier niet mogelijk wegens fysieke beperkingen (oppervlakte projectgebied). De ruimtelijke inzicht dient bijgevolg verkregen te worden door de positionering van de proefsleuven. De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de voorgestelde proefputten volledig werden aangelegd, elk archeologisch relevant niveau werd geregistreerd en de vooropgestelde (niet-limitatieve) onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden.

2.6 Onderzoekstechnieken

Technische bepalingen:

Er worden 3 proefputten ingepland van telkens 5x5m (opp. 25m²). Deze zijn met een veiligheidsafstand van de aangrenzende bebouwing en de gevel ingepland (min. 5m) en voor zover binnen deze

veiligheidsperimeters mogelijk in een dambordpatroon aangelegd. Deze inplanting werd gekozen om naast een inzicht in de verticale stratigrafie ook een ruimtelijk inzicht in het projectgebied te bekomen gezien een combinatie met een proefsleuf hier door de beperkte oppervlakte niet mogelijk is.

Van proefputten wordt in de regel de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. De diepte van de proefput omvat alle aanwezige sporen, voor zover dit relevant is voor de vraagstellingen van het onderzoek. Na het opgraven van elk vlak wordt geverifieerd, op basis van de vaststellingen uit de putwanden en door middel van lokale verdiepingen van het opgravingsvlak, of er zich dieperliggende niveaus met archeologische sporen of vondsten voordoen. In voorkomend geval wordt een nieuw opgravingsvlak aangelegd en onderzocht.

Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie geplaatst om de stratigrafie in kaart te brengen, indien dit relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

De graafmachine die gebruikt wordt voor het aanleggen van de proefsleuven of -putten is van een type dat toelaat zowel horizontale vlakken aan te leggen als de stratigrafie te volgen zonder schade toe te brengen aan de aangetroffen sporen. De graafbak heeft geen tanden.

De afgraving tot het eerste opgravingsvlak gebeurt machinaal. Indien meerdere opgravingsvlakken worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer er verdiept wordt. De vlakken worden steeds gelinkt aan de putwandprofielen. De overige verdiepingen gebeuren handmatig met uitzondering van het verwijderen van puinpakketten en uniforme ophogingslagen. Omvangrijke sporen worden slechts gecoupeerd tot op het volgende vlakniveau, en pas verder gecoupeerd na het aanleggen en registreren van dat volgende vlak.

De putwanden van proefputten worden grondig bekeken om aan te geven op welke niveaus er tijdens een eventuele opgraving opgravingsvlakken moeten worden aangelegd. Essentieel is dat er een gedegen inzicht ontstaat in de stratigrafische opbouw van het terrein.

Figuur 1. proefputtenplan.

Actoren:

- *veldwerkleider met ervaring in het onderzoek van sites met complexe verticale stratigrafie*
- *assistent-archeoloog - aardkundige of assistent*
- *aardkundige met ervaring met betrekking tot de bodem- en sedimenttypes die in het projectgebied voorkomen*
- *conservator*

Bij proefsleuven en proefputten op sites met complexe verticale stratigrafie wordt de veldwerkleider steeds bijgestaan door minstens een assistent-archeoloog. Indien natuurlijke aardkundige eenheden in stratigrafisch primaire positie aanwezig zijn, wordt een aardkundige of assistent-aardkundige ingezet.

Na afloop van het onderzoek worden de proefputten gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen afgedekt met waterdoorlatende doek. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw

bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het voorgestelde vooronderzoek moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gekoppeld aan het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

2.7 Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

De proefputten nemen elk een oppervlakte in van 25m², gezien 3 proefputten worden aangelegd komt dit neer op een totaliteit van 75m² wat zich vertaalt in ca. 8% van het projectgebied. Hoewel er een vereiste is van 12,5% te onderzoeken oppervlakte aan de hand van proefsleuven en/of -putten, kan in dit geval niet aan deze vereiste voldaan worden. De oorzaak hiervan is te vinden in de nog aanwezige bebouwing aangrenzend aan het projectgebied die niet toe laat om meerdere proefputten aan te leggen, zonder dat de veiligheid hierbij in het gedrang komt. Bijkomend zal er mogelijks tot grote diepte dienen aangelegd te worden waardoor ruimte moet behouden worden om eventueel getrapt te kunnen werken.

Bij recent archeologisch onderzoek net ten westen van het onderzoeksgebied bleek grondwaterproblematiek een gedegen registratie van metersdiepe grachtstructuren te bemoeilijken. Indien zou blijken dat de proefputtenaanpak omwille van grondwater wordt bemoeilijkt en een registratie van eventuele aangetroffen grachtstructuren onmogelijk maakt, dan dient een andere prospectiemethode te worden aangewend om deze alsnog op adequate wijze te registreren. In eerste instantie lijkt in dat geval een bijkomend booronderzoek aangewezen, waarbij wordt gepeild naar de ondergrenzen van de gracht en, hoewel onwaarschijnlijk, eventuele onderliggende archeologische niveaus.

2.8 Randvoorwaarden

Gezien de gevel van de bestaande bebouwing bewaard blijft en in de geplande nieuwbouw wordt geïmplementeerd dient een extra veiligheidsafstand van de gevel behouden te worden tijdens het

aanleggen van de proefputten. Ook van de aangrenzende bebouwing dient voldoende afstand gehouden te worden om schade aan funderingen te voorkomen. Bijgevolg wordt een afstand van 5m ten opzichte van de aangrenzende structuren aangeraden. Indien op het terrein blijkt dat om veiligheidsredenen een proefput niet kan worden aangelegd kan de locatie hiervan gewijzigd worden mits een voldoende motivering in de uiteindelijke nota. De bestaande bebouwing en aanhorigheden mogen niet dieper gesloopt worden dan het huidige maaiveld voorafgaand aan het archeologische onderzoek. Verwijdering van dieper gelegen gedeelten dienen te gebeuren onder begeleiding van een archeoloog.

3 Lijst van figuren

Figuur 1. proefputtenplan.	- 18 -
---------------------------------	--------